

УДК 351.858:078.2

ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА: МЕТА ТА ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Степанов В.Ю.

доцент
Харківська державна академія культури

I. Вступ

За оцінкою більшості зарубіжних і вітчизняних дослідників, наприкінці ХХ ст. відбулося якісне відновлення інформаційно-комунікативних технологій, що кардинально видозмінюють політичну сферу, трансформуючи її інститути, норми, конструюючи нові моделі взаємодії влади й суспільства, нові форми організації дискурсу, що висувають особливі вимоги до державної інформаційної політики.

У цей період, для теоретичного осмислення суперечливих процесів формування й функціонування інформаційної політики в суспільстві, велике значення мали праці, у яких осмислюється значення інформації як самостійного феномена політики, закономірності його прояву, впливу на політичний процес у цілому. Питання інформації та державного управління, взаємозв'язків держави та інформаційної сфери певною мірою розглядалися в різнопланових працях таких провідних учених, як: В.Б. Авер'янов, Б.М. Андрушків, Г.В. Атамчук, В.Г. Афанасьєв, В.Д. Бакуменко, О.М. Бандурка, І.Л. Бачило, В.Ю. Биков, О.О. Григор, О.В. Гриценко, П.Ф. Гураль, М.О. Данилюк, А.О. Дегтяр, В.Б. Дзюндзюк, Д.В. Дубров, В.Ф. Іванов, В.М. Князєв, Б.Л. Кухта, А.В. Ліпенцев, О.В. Литвиненко, В.І. Луговий, Є.А. Макаренко, Я.Й. Малик, І.В. Огірко, Г.Г. Почепцов, В.П. Тронь, В.І. Хомякова, П.А. Цегольник, А.О. Чемерис, С.А. Чукут, О.С. Шевчук, В.М. Шейко, Л.Є. Шкляр та ін.

У багатьох роботах доведено, що інформація – вихідний ресурс для розробки державної політики та здійснення державного управління в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства й держави. Своєчасне забезпечення державної влади достовірною інформацією – найважливіша передумова ефективного функціонування державного механізму, реалізації всіх стадій процесу державного управління, адекватного цілям і завданням розвитку й задоволення потреб суспільства.

У зв'язку із цим, жодна держава не може претендувати на гідне місце у світовому співтоваристві, якщо вона не приділяє увагу інформаційній сфері й не проводить активну роботу з формування й реалізації державної інформаційної політики, яка відповідає пот-

ребам та інтересам суспільства. Це й зумовлює актуальність цієї статті.

II. Постановка завдання

Мета статті – визначити узагальнені функціональні завдання та теоретичні засади реалізації державної інформаційної політики з урахуванням її базових принципів.

III. Результати

Державна інформаційна політика (далі – ДІП) являє собою регулюючу функцію органів державної влади й управління, спрямовану на розвиток інформаційної сфери суспільства й держави, яка охоплює не тільки телекомунікації, інформаційні системи або засоби масової інформації, а й усю сукупність виробництв і відносин, пов'язаних зі створенням, зберіганням, обробкою, демонстрацією, передачею інформації в усіх її видах [3]. "ДІП – це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави з одержання, використання, поширення та зберігання інформації" [1].

ДІП, так само як і політика в інших сферах життєдіяльності суспільства й держави, повинна базуватися на концептуальних, наукових і методичних принципах, систематизованих і об'єднаних у єдину концепцію. Формування концепції ДІП, – перше основне завдання державної влади. Це завдання вимагає системного підходу й дає змогу виявити однорідні компоненти розв'язування функціональних цілей і завдань, які поєднуються в єдині загальнодержавні системи й структури, що стягають інформаційний простір держави в єдине ціле.

Актуальність проблеми формування концепції й реалізації ДІП України як фактора демократизації й оптимізації державного управління усвідомлюється як державними й суспільними діячами, так і фахівцями. Незважаючи на це, на жаль, на цей час в Україні ще не прийнята концепція ДІП.

На механізми реалізації й вибір першочергових практичних заходів ДІП у цей час накладається відбиток глибокої кризи реального сектора економіки України, його ядра – високотехнологічних галузей промисловості. Як і для всіх галузей високих технологій, що мають серйозні науково-технічні заділи, для інформатизації надзвичайно важливим виявляється посилення ролі дер-

жавного регулювання [2]. ДІП повинна стимулювати зростання виробництва засобів інформатизації, телекомунікації, інформаційних продуктів і послуг і одночасно платоспроможний попит на них.

ДІП – комплекс політичних, правових, економічних, соціально-культурних і організаційних заходів держави, спрямований на забезпечення конституційного права громадян на доступ до інформації, це важлива складова зовнішньої й внутрішньої політики держави й охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства [4].

Практична реалізація ДІП у сучасних умовах вимагає широкої психологічної кампанії з підтримки її основних положень у суспільній думці, роз'яснень її соціальної спрямованості, доведення її обґрунтованості.

Технічне переоснащення всіх частин інформаційного простору має здійснюватися по можливості рівномірно, оскільки диспропорції в розвитку тих чи інших частин системи призводять до зниження її ефективності в цілому. Не можна створити єдиний інформаційний простір, що надійно функціонує, з використанням новітніх технологій, не переоснащуючи інші найважливіші елементи – бібліотечну, архівну, музейну, видавничу справу, книжкову торгівлю, поліграфію та ін. Тому зусилля держави повинні бути спрямовані на поступову ліквідацію цих диспропорцій – це ще одне із завдань ДІП.

ДІП по своїй суті повинна відображати й ураховувати безліч інтересів громадян, громадських організацій і рухів, державних, регіональних і місцевих органів влади, державних організацій і комерційних структур. ДІП повинна також брати до уваги різні рівні соціально-економічного, науково-технічного й культурного розвитку різних регіонів. Звідси виникає необхідність активної участі всіх зацікавлених громадян і структур у конкретизації, розвитку й реалізації положень ДІП.

Для України проведення грамотної ДІП означає:

- розвиток громадянського суспільства;
- забезпечення конструктивного діалогу між державою й ЗМІ, владою й суспільством;
- визнання презумпції відкритості інформації для громадян і захист їх інформаційних прав;
- орієнтацію головних компонентів інформаційного простору на забезпечення вільного обігу інформації, втілення в життя конституційного права на вільний пошук, одержання, виробництво інформації та її поширення;
- підвищення довіри суспільства до влади;
- налагодження ефективних взаємин України з іншими країнами та ін.

У рамках ДІП повинні бути закладені основи для розв'язування таких суттєвих завдань, як формування єдиного інформацій-

ного простору України та її входження у світовий інформаційний простір, забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства й держави, формування демократично орієнтованої масової свідомості, становлення галузі інформаційних послуг, розширення правового поля регулювання суспільних відносин, у тому числі пов'язаних з одержанням, поширенням і використанням інформації. ДІП повинна сприяти зміцненню зв'язку Центру й регіонів, зміцненню цілісності країни.

ДІП являє собою сукупність цілей, що відображають національні інтереси України в інформаційній сфері, стратегічних напрямів їх завдань і систему, що реалізує заходи [5].

ДІП буде ефективною лише у випадку, якщо вона має комплексний, системний характер і, безумовно, відкрита, спрямована на узгодження інтересів громадян, суспільства й держави.

Досягнення цілей ДІП вимагає розвитку й удосконалювання системи загального утворення й професійної підготовки кадрів, що забезпечує повноцінне життя й ефективну діяльність людини в інформаційному суспільстві XXI ст. [6].

Головна стратегічна мета ДІП – забезпечення переходу до нового етапу розвитку України, побудова інформаційного суспільства і входження країни у світове інформаційне співтовариство.

Основний стратегічний напрям ДІП – формування й розвиток відкритого інформаційного простору держави при неодмінній умові забезпечення його цілісності й єдності, його інтеграція у світовий інформаційний простір з урахуванням національних інтересів і особливостей при забезпеченні інформаційної безпеки на внутрішньодержавному й міжнародному рівнях.

Альтернативна стратегічна мета ДІП – перехід до відкритого інформаційного суспільства або формування національного відособленого суспільства з підконтрольною правлячому режиму інформаційною сферою.

Необхідність розв'язування перелічених завдань вимагає ефективного управління всіма видами інформаційних ресурсів, елементами інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, державної підтримки вітчизняного інформаційного виробництва, ринку інформаційних технологій, засобів, продуктів і послуг, регулювання діяльності державних електронних і друкованих засобів масової інформації.

Зміст сучасних завдань ДІП впливає з нових політичних і соціально-економічних умов розвитку країни й накопиченого досвіду реалізації окремих заходів державної політики в галузі створення, поширення й використання інформації та світового досвіду здійснення інформаційної політики в роз-

Держава та регіони

винутих державах. Тому основними завданнями ДІП має бути:

- модернізація інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури;
- розвиток інформаційних, телекомунікаційних технологій;
- ефективне формування й використання національних інформаційних ресурсів і забезпечення широкого, вільного доступу до них;
- забезпечення громадян суспільно значущою інформацією;
- розвиток незалежних засобів масової інформації;
- підготовка людини до життя й роботи в інформаційному столітті;
- створення необхідної нормативної правової бази побудови сучасного інформаційного суспільства.

Таким чином, можна визначити узагальнені функціональні завдання ДІП: забезпечення інформаційного обслуговування населення на основі розвитку масового інформаційного обміну й масових комунікацій; інформаційне забезпечення діяльності системи органів державної влади й місцевого самоврядування; забезпечення інформаційної взаємодії громадянського суспільства й влади, включаючи державну й місцеву владу; модернізація інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури; розвиток інформаційних, телекомунікаційних технологій; ефективне формування й використання національних інформаційних ресурсів та забезпечення широкого, вільного доступу до них; створення необхідної нормативної правової бази побудови інформаційного суспільства.

З огляду на це розв'язування основних завдань ДІП повинне здійснюватися за допомогою різних форм впливу на такі об'єкти інформаційної сфери:

- правова база інформаційних відносин;
- система формування й використання інформаційних ресурсів;
- інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура;
- науково-технічний і виробничий потенціал, необхідний для формування інформаційно-телекомунікаційного простору;
- ринок інформаційних і телекомунікаційних засобів, інформаційних продуктів і послуг;
- домашня комп'ютеризація;
- міжнародне співробітництво;
- системи забезпечення інформаційної безпеки;

Для розв'язування визначених завдань ДІП повинна спиратися на такі базові принципи:

1. Принцип відкритості політики – усі основні заходи інформаційної політики відкрито обговорюються суспільством і держава враховує суспільну думку.

2. Принцип рівності інтересів – політика рівною мірою враховує інтереси всіх учасників інформаційної діяльності незалежно від їхнього становища в суспільстві, форми власності й державної приналежності.

3. Принцип системності – при реалізації ухвалених рішень щодо зміни стану одного з об'єктів регулювання повинні в сукупності враховуватися його наслідки для стану інших.

4. Принцип пріоритетності вітчизняного виробника – при рівних умовах пріоритет віддається вітчизняному виробникові інформаційно-комунікаційних засобів, продуктів і послуг.

5. Принцип соціальної орієнтації – основні заходи ДІП повинні бути спрямовані на забезпечення соціальних інтересів громадян України.

6. Принцип державної підтримки – заходи інформаційної політики, що спрямовані на інформаційний розвиток соціальної сфери, фінансуються переважно державою.

7. Принцип пріоритетності права – розвиток і застосування правових та економічних методів має пріоритет перед будь-якими формами адміністративних вирішень проблем інформаційної сфери.

IV. Висновки

Реалізація ДІП – багатомірне завдання; її повне розв'язування повинно включати такі компоненти: нормативно-правові, організаційно-технологічні, техніко-економічні, соціальні.

Організаційно-технологічним фундаментом розв'язування всіх завдань ДІП є єдина взаємопов'язана система національних інформаційних ресурсів та інформаційно-комунікаційна інфраструктура держави.

Ефективність реалізації ДІП можна забезпечити лише за умови, якщо до завдань її реалізації буде застосований системний, комплексний підхід. Це означає, що реалізація ДІП включає набір суттєво взаємозалежних компонентів, об'єднаних у системи й структури, що стягають інформаційний простір країни в єдине ціле. Порушення єдності й цілісності навіть одного з компонентів призведе до порушення єдності й цілісності інформаційного простору країни.

Таким чином, системний підхід до ДІП, як багатофункціонального комплексного завдання державного управління, диктує формування й розвиток як єдиної загальнодержавної структури, а саме:

- системи інформаційного законодавства;
- системи інформаційних ресурсів;
- інформаційно-комунікаційної інфраструктури;
- науково-технічного й виробничого потенціалу інформаційної індустрії;
- ринку інформаційної продукції й послуг;

– системи масової інформаційної освіти, підготовки й перепідготовки професійних кадрів для інформаційної сфери.

Тільки за таких умов можна забезпечити єдність і цілісність інформаційного простору країни, його інтеграцію у світовий інформаційний простір.

Вільне створення, поширення й споживання інформації як найважливіше конституційне право громадян перебуває у фокусі суспільної уваги й саме тому ДІП необхідно розглядати як серйозну рушійну силу проведення в Україні демократичних перетворень суспільства й держави.

Література

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
2. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 ро-

ки: Закон України від 09.01.2008 р. // Відомості Верховної Ради. – 2007. – № 12. – Ст. 102.

3. Нисневич Ю.А. Информация и власть / Ю.А. Нисневич. – М.: Мысль, 2000. – 175 с.
4. Степанов В.Ю. Державна інформаційна політика в сучасному політичному просторі / В.Ю. Степанов // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 3. – С. 76–78.
5. Степанов В.Ю. Механізми формування та реалізації державної інформаційної політики в сучасних умовах / В.Ю. Степанов // Держава та регіони. – 2010. – № 2. – С. 122–126.
6. Степанов В.Ю. Державна інформаційна політика: концептуальні напрями розвитку на сучасному етапі / В.Ю. Степанов // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2010. – № 1. – С. 114–118.

Степанов В.Ю. Державна інформаційна політика: мета та теоретичні засади реалізації

Анотація. *Визначено мету, основний стратегічний напрям, основні завдання, базові принципи та теоретичні засади реалізації державної інформаційної політики.*

Ключові слова: *інформація, держава, політика, влада, простір, людина.*

Степанов В.Ю. Государственная информационная политика: цель и теоретические основания реализации

Аннотация. *Определена цель, основное стратегическое направление, основные задачи, базовые принципы и теоретические основы реализации государственной информационной политики.*

Ключевые слова: *информация, государство, политика, власть, пространство, человек.*

Stepanov V. Public informative policy: aim and teoretical bases

Annotation. *A purpose, basic strategic direction, basic tasks, base principles and teoretical bases of realization of public informative policy is certain.*

Key words: *information, state, policy, power, space, human.*